

Aan Anna Maria van Schurman

14 augustus 1648

m: Den Haag, KB, ms. KA 44, nr. 412; **c:** *ibid.*, ms. KA 45, f. 146v-147r; **d:** Worp, *Briefwisseling*, 4855.

Nobiliss[im]a D[o]m[in]a,

Scribe tui gregis hanc uno verbo praestantissimam virginem, quam si ab ingenio commendem omnium bonarum rerum capacissimo, a modestia et humanitate utraque exemplari, a pietate supra ceteras virtutes singulari iniurius quodammodo sim et supervacui sermonis. Famae id commissum esto. Hanc si praesentia minuit, per me licet ut cum ipsa sim tiro tuae semper amicitiae. Nihil est quod gravius utrivis imprecer. Dum tamen profiteor, qua hanc humanitate exceperis, in me collatam fore, ne indignare si mei philosophi tria verba adscribo et hoc audacule te doceo: ‘qui mihi prodest, ut per me prosit et sibi, non dedisse beneficium, quia me instrumentum utilitatis suae fecit.’ Explicabis hoc tibi, mox atque Mariam Casembrotiam perspexeris. Id unum ut facias a te contendo, de iis quae sequuntur valde securus. Vale, saeculi illustre sidus. Scribo raptim quod cominus expositurus eram, nisi me vis maior aureae servitutis procul a vobis abegisset. In vero Batavorum oppido, Neomago. Postrid[ie] Id[us] Sext[iles] MDCXLIIX. Ill[ustrissi]mae virtutis tuae perpetuus admirator.

1 Nobiliss[im]a D[o]m[in]a: *om. d* **2** ab [[prudente]] ingenio **m** **3** humanitate [[perquam]] utraque **m** **5** Hanc si: puellam *add. sed canc. m sup. lin.* **7** fore [[patere]] ne **m** || adscrib[am]o **m** **8** doce[am]o **m** **9** [[Explicas]] Explicabis **m** **10** a te [[peto]] contendo **m** || de [[ceteris]] iis **m** **11** cominus expos [[uissem]]iturus [[***]] eram **m** **12** vero: *sup. lin. m* || oppido Batavorum *sed transp. m* **13** Ill[ustrissi]mae ... admirator: *om. d1*

Doorluchtige vrouwe,

Reken dit, in één woord, onovertroffen toonbeeld van een meisje, tot uw vrienden:¹ indien ik haar aanbeveel voor haar karakter dat alle goede eigenschappen in ruime mate bezit, voor haar bescheidenheid en beminnelijkheid die allebei even voorbeeldig zijn, voor haar uitzonderlijke vroomheid, die al haar deugden overtreft, doe ik haar enigszins onrecht aan en bezondig ik me aan overbodige woorden. Vertrouw op haar reputatie. Als haar aanwezigheid hieraan afbreuk doet, doe het dan voor mij, opdat ik samen met haar voor altijd recruit ben van uw vriendschap. Er is niets wat ik met meer aandrang voor ons beiden vraag. Hoe beminnelijk u haar ontvangt, zal op mijn rekening worden geschreven, dat geef ik eerlijk toe. Wees echter

¹ Huygens citeert hier Horatius, *Brieven* I, 9, 13.

niet verontwaardigd, indien ik u enkele woordjes² van mijn lievelingsfilosoof meegeef en u ietwat stoutmoedig het volgende voorhoud: ‘Wie zich jegens mij verdienstelijk maakt, om daar via mij voordeel uit te halen voor zichzelf, heeft me geen weldaad bewezen, aangezien hij mij tot instrument van zijn eigenbelang heeft gemaakt.’³ U zult dit voor uzelf kunnen verduidelijken, zodra u Maria Casembroot⁴ hebt gezien. Ik vraag u met aandrang dat u dit ene verzoek inwilligt, volkomen overtuigd als ik ben van het resultaat. Het ga u goed, vermaarde ster van onze tijd. Ik schrijf snel wat ik u persoonlijk had willen uitleggen, indien niet een sterkere band van vergulde onderdanigheid me ver van u had weggevoerd. In Nijmegen, de échte stad van de Bataven.⁵ 14 augustus 1648. De blijvende bewonderaar van uw kwaliteiten, Constantijn Huygens.

² Een populair gezegde opgenomen in Erasmus, *Spreekwoorden* IV, 4, 84, met verwijzing naar Pindarus, *Nemeïsche Oden* 7, 48; Terentius, *Phormio* 638-639 en Plautus, *Drie stuivers* 963 en *Soldaat blaaskaak* 1020.

³ Huygens citeert Seneca, *Weldaden* VI, 20, 2.

⁴ Zie over haar de bijdrage van Ton van Strien in DZE.

⁵ In zijn relaas over het conflict tussen de Romeinen en de Bataven met hun leider Civilis vermeldt Tacitus reeds een *Oppidum Batavorum*, een stad gelegen aan de Waaloever, en een ‘eiland der Bataven’ tussen Rijn en Waal (*Historiën* V, 19). In de vroege zestiende eeuw ontstond een polemiek over de exacte situering van dit ‘land der Bataven’ tussen Cornelius Aurelius en Gerard Geldenhouwer. Aurelius, afkomstig van Gouda en werkzaam te Leiden, koos voor het zuiden van Holland; Geldenhouwer verdedigde Gelderland en zijn geboorteplaats Nijmegen. In de zeventiende eeuw werd Geldenhouwers standpunt gesteund door Johannes Smetius, in zijn *Oppidum Batavorum seu Noviomagum. Liber singularis. Quo ostenditur Batavorum oppidum [...] esse Noviomagum*, Amsterdam: Johannes Blaeu 1644; 1645. Zie J. Smetius, *Nijmegen, stad der Bataven*, Nijmegen 1999, dl. I: Inleiding door S. Langereis, p. 48-61.